

Rættarpolitikkur í Føroyum: Lóg er lóg, men lóg skal valdast

*Kann tað sigast at vera eitt
rættarsamfelag, har politiska skipanin
leggur seg út í rættarskipanina?*

Óli Jacobsen

Tað er grundleggjandi fyri eitt rættarsamfelag, at tað eru greiðar reglur ikki minst fyri tí sokallaða tríbýtinum av valdinum: tí lóggevandi, tingið, tí útinnandi, landsstýrið og so tí dømandi, rættarskipanina. Hetta verður eisini yvirhildið í londum, sum veruliga liva upp til at hava fólkaræði. “Men denne lov gælder ikke for Færøerne.”

Eitt prógv fyri hesum er spurningurin, hvørt fiskimenn skulu luttaka í útreiðslunum av at keypa kvotur. Hetta er blást upp sum eitt stórmál, uttan at tað verður kannað, hvat tað veruliga snýr seg um.

Her er talan um grundleggjandi áseting í sáttmálanum fyri fiskiflotan, sum útgreinir hugtakið “søluvirðið”, sum er tann upphædd, sum manningin verður avroknað av.

Hvussu hetta skal skiljast, er staðfest av gerðarrætti, sum sambært sáttmálanum millum feløgini skal taka dagar millum ósemjur um tulkning av sáttmálanum. Formaður og uppmáður í hesum rætti var sjálvur sorinskrivarin, Henrik Møller.

Sum í vanligum sakarmálum hvøvdu partarnir allar móguleikar fyri at fáa øll síni sjónarmið fram.

Í einum rættarsamfelagi taka partarnir ein dóm í rættinum til eftirtektar - eisini tann sum tapir.

Samgongan setti egna lógartænastu til viks

Tað er eisini grundleggjandi í einum rættarsamfelag, at politiska valdið leggur seg ikki út í galdandi sáttmálar á arbeidsmarknaðinum.

Hóast hetta, so hevur samgongan tvær ferðir í hesum valskeiði lagt seg út í galdandi sáttmálar og hevur samstundis sett ein greiðan rættarúrskurð til viks.

Tað álvarsama í hesum førinum er, at lógartænastan hjá lögmanni, sum skal meta um dygdina á ætlaðum lógaruppskotum, gjørdi vart við, at eitt slíkt uppskot um

at leggja seg út í ein galdandi sáttmála er í stríð við rættarsíðvenju. Hesum var als ikki lurtað eftir. Løgtingið var ikki so frægt sum kunnað um hetta, tá ið málið var til viðgerðar.

Hóast hetta hevur eingin tingmaður ella miðil so mikið sum spurt lögmann ella varalögmann, sum varaði av uppskotinum, hvussu teir kunnu leggja eitt uppskot fram, sum lögfrøðiliga ikki er í lagi.

Løgmaður hevur verið spurður um hetta á floksfundi, men hann svaraði ikki aftur. Hetta er eitt kent fyribrigdi. Spurningar, sum eru truplir at svara, verða tagdir í hel. Løgmaður hevur heldur ikki greitt frá, hvussu hann kundi siga eitt um hetta mál í andstøðu og so gera tað beint mótsatta sum løgmaður, tá ið hann enntá skúgvar sína egnu lógartænastu til viks.

Tað er heldur ikki komið fram, at tað er nøkur lögfrøði, sum hevur sagt hetta at vera í lagi.

Eingin frágreiðing er heldur komin frá løgtingsskrivstovuni um, hvussu hon kann góðkenna, at eitt mál verður lagt fram, sum ikki er góðkent av lógartænastuni hjá lögmanni. Hetta skapar heldur ikki álit á løgtingsskrivstovuna sum ein óheftan stovn.

Nýggjur yvirdómari við serføroyskari rættarfatan

Hesin spurningur var aftur uppi og vendi á Torradøgunum fyri kortum.

Norðlýsið gjørdi hendan samandrætt av svarinum frá floksformonnunum í sambandi við útreiðslur av kvotakeyp:

“Her var tað eitt sindur ógreitt, hvat løgmaður og fiskimálaráðharrin vildu. Meðan andstøðuformenninir hildu, at tað ikki kann koma upp á tal at lóggeva um arbeidsmarknaðarviðurskifti, tóktust samgonguformenninir vilja biða eftir gerðarrættarúrskurðinum í vón um, at hann var teimum til vildar, men teir vildu ikki beinleiðis siga, hvat teir gjørdi, um hann ikki ger. Teir vóru eftir øllum at døma opnir fyri móguleikanum at fara inn at lóggeva móti gerðarrættardóminum, um hann ikki var teimum til vildar.”

Hetta vátar enn eina ferð, at ein eftirlitsskipan sum lógartænastan verður bara tikin í álvara, um hon hóskar við “politiska viljan”. Annars gera politikararnir púra, sum tað passar teimum.

Nú kemur Ingolf S. Olsen á banan. Hann heldur tørv vera á at útgreina støðuna hjá samgonguni og vil nú siga, hvar skápið skal standa.

Hann er ikki er hvør sum helst í hesum sambandi, er lögtingsmaður og limur í rættarnevdini hjá løgtinginum.

Hann kann tiskil roknast sum umboð fyri rættarfatanina hjá samgonguni. Tað er í hvussu er ikki nakar, sum hevur sagt nakað annað.

Rættarfatan sýnd í verki

Ingolf S. Olsen var inntil fyri kortum næstimaður formannin í fiskimannafelagnum. Hann var skrivari, miðlamaður og røkti heimasíðuna hjá felagnum. Her kann neyvan nakað vera hent, uttan at hann var uppi í.

FF hevur í hansara tíð í felagnun framt eitt tað mest grundleggjandi brot á fjølmiðlaetikku, sum kann fremjast. Sum eitt oddafólk í felagnum Føroysk Fjølmiðlafólk skuldi hann annars verið tryggin fyri, at slíkt ikki kundi henda.

Í eini sak millum meg og FF varð beint eftir dómsviðgerðina – t.v.s. **áðrenn** dómurin fall - lagt á heimasíðuna ein “frágreiðing” frá FF um málið. Hon varð eisini send til allar portalarnar, og kom hon á teir flestu eftir eini løtu.

Hetta var í stríð við grundregluna at “tað skal vera tøg, meðan rætturin situr”, t.v.s. inntil dómur er fallin. Í hesi tíð skal rætturin ikki útsetast fyri aðrari ávirkan enn hana í dómsviðgerðini.

Í hesi “frágreiðing” var ein røð av ærumeiðandi pástandum m.a. grundaðir á beinleiðis tilvitaði ósannindi og manipulatiónum.

Her vóru eisini ábendingar til beinleiðis uppspunnar skuldsetingar móti fyrrverandi starvsmanni, sum einki hevði við hetta mál at gera.

Í stríð við grundleggjandi fjølmiðlaetikku fekk eg ikki móguleika at svara hesum ákærum. Tað er ein grundregla innan journalistikk, at verður persónur ákærður, skal hann hava móguleika fyri at svara aftur samstundis.

Her var eisini tann “nýhugsan” í føroyskum fjølmiðla“etikki”, at lagt varð eftir ósekum fólki undir grønu torvu.

Men tá ið rætturin nakrar vikur seinni avvísti alla hesa “próvførslu”, nú var eingin kunning um dómin. Hesum helt røktarin av heimasíðuni hjá FF ikki tørv vera á!

Hesi ósannindi lógu á upprunaligu heimasíðu fleiri ár eftir, at rætturin hevði ógildað tey øll sum prógv fyri nøkrum sum helst. Tey liggja framvegis á internet-

inum og á portali, sum fær miðla-stuðul frá tí almenna.

Hetta er alment kent, men eingin lætst um vón. Tó hendi tað, at navnið hjá Ingolf S. Olsen varð strikað í øllum teimum greinum, hann hevði liggjandi á heimasíðuni hjá FF. So lætt kann tað ikki vera at sleppa undan ábyrgd.

Kann politiska skipanin diktera dómsvaldinum?

Umrødda útsøgn hjá Ingolfi S. Olsen aftan á Torrdagarnar skal tiskil siggjast í ljósinum av teirri rættarfatan og tí trúvirði, sum hann umboðar.

Í lýtuni eru trý sakarmál um gjaldið fyri uppboðssølu. Í einum rættarsamfelagi ganga slík rættarmál sína gongd uttan nakra almenna politiska innblanding.

Men her hendir tað margháttliga, at landsins politiska leiðsla fer í part við annan partin í málinum og hóttir við, at um rættarskipanin ikki makkar rætt eftir teirra tykki, so fer samgongan at taka rættin av ræði. Tað kundi verið ein uppgáva hjá miðlunum at kanna, hvussu langt út í heim og hvussu langt aftur í tíðina, vit skulu fara fyri at finna nakað tilsvarandi.

Tað sigur heldur ikki so lítið, at Ingolf S. Olsen sum umboð fyri samgonguna hóttir reiðararnar, at “vilja rættindahavarar (reiðararnir) ikki virða nýggja lógargrundarlagið undir okkara fiskivinnu og ætlanirnar við tí, ja so má sterkari lútur til”.

Høgni Hoydal hevur eisini hartað reiðarar fyri at halda sáttmálan, tí tað ikki hóskar við hansara serligu rættarfatan.

Báðir hava eisini úttalað seg forhánisliga um ein gerðarrætt, har sjálvur sorinskrivarin var uppmáður. Hetta er ein óhoyrd politisk niðurgering av rættarskipanini.

Sjálvs mótsøgnir

Greinin hjá Ingolfi S. Olsen er ein røð av sjálvs mótsøgnum. Hann kemur við óundirbygdum pástandum, um at reiðararnar ikki fylgja galdandi lóggávu við at halda seg til sáttmálan!

Men í umrøddu “frágreiðing” aftan á rættarmálið verður m.a. skrivað:

“Dómurin (í gerðarrættinum) er ein sera dyggur smeytur fyri fiskimenninar, tí hann merkir, at tað nú er endaliga staðfest, at manningarnar á øllum føroyskum skipum skulu vera við til at gjalda fyri kvotur, sum eru keyptar á uppboðssølu.”

Her verður sagt beint tað mótsatta. Sjónarmiðini verða so hvørt tillagað til endamálið við teimum.

Ein onnur mótsøgn er, at Ingolf S. Olsen sigur seg vera ímóti at leggja seg politiskt í ein galdandi sáttmála, men kortini er hann fyri avgerandi inntrivi í grundleggjandi prinsippum í sáttmálanum, tá tað passar við politiska viljan.

Sum dømi um onnur góðkend inntriv í sáttmálanum nevnrir hann, at “lóggið verður um eina rúgvu av viðurskiftum, til dómis um inntøkutrygd í sambandi við sjúku og skaða, arbeidsumhvørvi og feriu.”

Men hetta eru økir, sum øll falla uttan fyri sáttmálan og kunnu ikki sammetast við umrøddi inntriv í sáttmálan. Men hetta eru undanførslur, sum altíð kunnu nýtast.

Skipanin kann ikki virka uttan brot á rættarsíðvenju

Men tað serliga avdúkandi í hesi grein hjá ISO er annars ásannanin av, at uppboðssølan ikki kann virka, um hon kemur at ávirka manningarnar. Nakað tað sama hevur Høgni Hoydal sagt, tá ið hann hartaði reiðarar fyri at halda seg til sáttmálan við tí endamáli at øsa fiskimenn móti uppboðssølu. Hetta skal so vera grundgevingin fyri enn eina ferð at taka rættarskipanina og samráðingar-rættin hjá feløgnum av ræði.

Støðan hjá samgonguni er tiskil tann margháttliga, at fyri at uppboðssølan virka, so skal sáttmálin broytast, og verður hann ikki broyttur við góðum, so “skal sterkari lútur til.”

Hvussu kann hetta vera javnaðarpolitikkur?

Tað undrar ikki, at hetta er tjóðveldispolitikkur.

Spurningurin er so, um tað veruliga kann henda, at Javnaðarflokkurin letur seg diktera av teirri rættarfatan, sum Ingolf S. Olsen stendur fyri. Hann førir seg fram sum framsøgumann fyri alla samgonguna í fiskivinnumálum, meðan tað einki merkist til, at Javnaðarflokkurin yvirhvørvur hevur hevur nakran framsøgumann í fiskivinnumálum.

Einki hoyrist heldur til, at flokkurin metir tað at vera ein trupulleika, at hann nú als ikki er umboðaður í rættarnevdini hjá løgtinginum. Men hann hevur tó Ingolf S. Olsen, sum enn eftir øllum at døma umboðar umrøddu rættarfatanina hjá flokkinum.

Tað liggur tó fast, at sum er, er tann høvuðsregla galdandi í Føroyum, at “lóg er lóg, men lóg skal valdast.” Tað sama er við rættarskipanini.